

KADIN İŞÇİLER İÇİN GENİŞLEYEN BİR İSTİHDAM ALANI: YAŞLI BAKIMI

8 Şubat 2021

Yıldırım Koç

Türkiye’de “kadın işçi” istihdamı hızla artıyor. Köyden kente göçle birlikte üretim sürecinin büyük ölçüde dışına çıkarılan kadınların bir bölümü, ülkemizde giderek artan yaşlı, hasta ve çocuk bakımı ve temizlik alanlarında çalışmaya başladı. Önümüzdeki yıllarda bu artışın süreceği tahmin ediliyor. Kadın örgütlerinin bu alanda çalışan kadınların sorunlarıyla ilgilenmesi son derece önemlidir.

YAŞLI VE HASTA BAKIMI İHTİYACI ARTTI

Ortalama ömür uzadı; ancak bu uzama her zaman sağlıklı bir uzama anlamına gelmiyor. Birçok insan ancak çok sayıda ilaç kullanarak ve büyük özenle yaşamını sürdürebiliyor. Çeşitli nedenlere bağlı olarak demans (bunama) ve alzheimer gibi rahatsızlıklar da arttı ve yaygınlaştı. Genç yaşta çeşitli hastalıklar nedeniyle bakıma muhtaç duruma düşen insanlar da çoğaldı. Eskiden ailenin yaşlılarının veya hastalarının sorumluluğunu üstlenen çok sayıda evlat olurdu ve hatta birçok ailenin fazla çocuk yapmasının bir nedeni, yaşlılıkta, “elden ayaktan düşüldüğünde” bakacak birilerinin olması kaygısıydı. Ancak günümüzde ailelerin çocuk sayıları azaldı. Ayrıca aile bağlarında da bir gevşeme söz konusu, aile içi dayanışma azaldı. Her kuşak, ağırlaşan hayat koşullarında, kendi başının çaresine bakmaya başladı. Üç kuşağın bir arada yaşadığı ailelerin oranı düştü. Yıllar sürebilen yaşlı bakımları birçok ailede sorun yaratmaya başladı.

Devlet son dönemde çok düşük gelirli ve belirli bir oranın üstünde engelli yaşlıların bakımı için akrabalara asgari ücretin net miktarı kadar ödeme yapmaya başladı. Ancak bu uygulamanın kapsamı sınırlı kaldı.

Diğer taraftan, özellikle artan ekonomik gereksinimlerin karşılanabilmesi amacıyla veya kadının özgürleşmesinin önkoşullarından biri olarak kadınların kentlerde ücretli işgücüne giderek daha fazla katılıyor olması, yaşlı bakımının profesyonelleşmesine yol açtı. Köyde yaşayan kadın, yoğun tarım çalışmasında fırsat yaratıp bakım görevini yerine getirebiliyordu. Kentte evinden çok uzaktaki bir büroda veya fabrikada çalışan kadının bu görevi yerine getirebilmesi olanaksızdır.

BAKIM İHTİYACI NASIL KARŞILANIYOR?

Yaşlı ve hasta bakımının karşılanmasında en yaygın yol, eve gelecek ve hatta evde kalacak bir kadın yardımcının teminidir.

Döviz fiyatlarının nispeten düşük olduğu yıllarda yabancı kadın bakıcı talebinde bir artış oldu. İlk başlarda Moldova’dan birçok kadın Türkiye’ye geldi. Çalışmaya gelen kadınlar arasında hekim olanlar bile vardı. Bu kadınlar tüm zamanlarını evde geçirdikleri için tercih ediliyorlardı. Günümüzde Gürcü ve Özbek kadınların sayısında bir artış var. Bu kadınların büyük bölümü bugün bile kaçak olarak çalışıyor. Bu kişilerin vize süreleri genellikle aşıyor. Aracılık eden mafyavari yapılar bu kişilerin Türkiye’ye giriş çıkışlarını ayarlıyor. Kadının ücreti ya kendisine veriliyor, ya da bu aracılara. Ancak döviz fiyatlarının artmasıyla birlikte yabancı çalıştırma maliyeti arttı ve vatandaşlarımıza yönelik talep yükseldi.

Günümüzde yaşlı ve hasta bakımını sağlamanın birkaç yolu var.

Birinci yol, yatılı bakım ve huzurevleri. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nın Aralık 2020 verilerine göre, Türkiye’de Bakanlığa bağlı 157 huzurevi vardı. Diğer bakanlıklara bağlı huzurevi sayısı 23 idi. Ayrıca Darülaceze faaliyet gösteriyordu. Özel huzurevlerinin sayısı ise 261’e çıkmıştı. Aralık 2020 itibarıyla özel huzurevlerinde 10.774 kişi, kamu huzurevlerinde ise 16.827 kişi kalıyordu. Bu huzurevlerinde yaşlı ve hasta bakımını yapanların büyük bölümü kadın işçidir. Özellikle özel huzurevlerinde çalışan kadın işçilerin çalışma koşulları kötüdür. Yaşlı ve hasta bakımına olan talebin artmasıyla birlikte, yeni özel huzurevleri açılacak, buralarda çalışacak kadın işçi sayısı artacaktır.

İkinci yol, yaşlı ve hasta bakımını özel ilişkilerle temin edilen bir kadının üstlenmesidir. Bu durumda bakım ücreti doğrudan ilgili kadına verilmektedir. Ortada bir şirket veya başka bir aracı yoktur. Bu şekilde çalışan kadınlar, tacizden uzun çalışma sürelerine, ücretlerinin eksik ödenmesinden, fiziki şiddete kadar uzanan birçok sorunla karşılaşmaktadır.

Giderek yaygınlaşan bir üçüncü yol ise, evde bakım hizmetinin bir şirket tarafından sağlanmasıdır. Birçok aile, sayıları giderek artan bu tür şirketlere başvurmayı tercih etmektedir. Şirket, evde görevlendirdiği kişinin eğitimini ve bakım standardını garanti etmektedir. Buna karşılık, bakıcı kadın şirket tarafından sömürülmektedir. Şirket, bakım hizmeti karşılığında aileden bir para almakta ve bunun ancak bir bölümünü bakıcı kadına ücret olarak vermektedir.

Bakım hizmeti sağlayan kadınların bir biçimde örgütlenmesi (sendika, dernek veya kooperatif, vb.) tacize, fiziksel şiddete veya hak gaspına uğradıklarında kolaylıkla bir avukata erişebilmeleri ve sunulan hizmetin standardının bu kuruluşça garanti edilmesi belki en sağlıklı çözümdür. Bu kuruluş yaşlı ve hasta bakımı konusunda kurslar açabilir, bakım hizmeti sağladığı ailelere güven de verebilir.

Evlerde çocuk bakımına veya temizliğe giden kadınların durumu da yaşlı ve hasta bakımında çalışanlarınkı gibidir.

Önümüzdeki yıllarda bu konudaki talep daha da artacak. Kadın örgütlerinin bu konuları önemseyerek gerekli girişimlerde bulunmaları, onbinlerce kadının muhtemel mağduriyetini önleyebilir veya en azından asgariye indirebilir.